

Mózes Huba

Kő kövön omlik

Metrumok, szövegrészek, belső arányok
versépítő intertextualitása
Kovács András Ferenc költeményeiben

Nem egészen ötletszerűen, valójában mégis önkényesen választottam ki öt verset Kovács András Ferenc két korábbi és egy újabb verseskötvényéből. A versek címe – *Invocatio ennen magához, Ezredvégi ódák, Könyvvásárok könyvvására, A marosszentimrei templomnál, Augusztusi sóhajtás* – önmagában véve is sejteti, hogy a szerző költői hagyományokkal folytat párbeszédet. A versek közül az elsőnek, a harmadiknak és a negyediknek az alcíme – *Az Zrínyi nótájára, Ad nótam Kölcsey Ferenc, Ad notam Jékely Zoltán* – a párbeszédre készítő alkotás szerzőjét, a negyediknek a címe a rezonanciát kiváltó alkotást magát is megjelöli.

A párbeszéd voltaképpen nem más, mint a hagyomány áthasonítása, amelyet metrumok és rímek, szövegrészek és magánhangzók ismétlése artikulál az aranymetszés vagy a tükörszimmetria szabályait követő szerkezetben.

Az áthasonításban kitüntetett szerepet játszik az áthasonított és az áthasonító alkotások metrumának, valamint adott esetben teljes rím sorának az egyezése.

Az *Invocatio ennen magához* Zrínyi Miklós eposzának, a *Szigeti veszedelemnek* az ütemhangsúlyos tizenketteseit, az *Ezredévi ódák* Berzsenyi Dániel *A magyarokhoz* című két ódájának alkaioszi strófáit, a *Könyvvásárok könyvvására* Kölcsey Ferenc *Vanitatum vanitasának* 4//4 és 4//3 tagolású ütemhangsúlyos sorokból építkező kis Himfy-strófáit, *A marosszentimrei templomnál* Jékely Zoltán *A marosszentimrei templomban* című költeményének jambusi felező tizeseit, az *Augusztusi sóhajtás* Weöres Sándor-versek szimultán ritmusú, két-két emelkedő jónikust társító ütemhangsúlyos nyolcasait teremti újjá.

Zrínyi Miklós *hatalmát – karját* rímének visszatérése Kovács András Ferenc versében a propozíció, a tárgymegjelölés módosított változatát készíti elő: *Az kinek Európa rettegte szablyáját – Poéták sorsának elrendelt szabályát*. Jékely Zoltán költeményének teljes rím sora Kovács András Ferenc versében éppen visszatérése révén vállal központi szövegszervező szerepet.

Metrumot, ritmust jelzésszerűen is érzékeltethetünk: *ti-tá-ti-tá-ti-tá*. A rím viszont aligha vonatkoztatható el a szavaktól, amelyek az összecsengő hangokat, szótagokat tartalmaznak. A rím szavak, rím sorok ismétlése tehát esetenként egyúttal szövegrészeknek, szövegtöredékeknek az ismétlése is.

Több-kevesebb szó ismétlődik Kovács András Ferencnek nemcsak *A marosszentimrei templomnál* című, hanem másik négy versében is.

Az *Augusztusi sóhajtás* Weöres Sándor *Ha vihar jó a magasból* kezdetű költeménye két jelzős főnévnek jelzőjét ismétli meg: *kicsi bátyám, kicsi néném – kicsi lányom*:

*Fogy a nyár – szép lobogással
Fut a fény, megtör az árnyon...
Jön az éj, leng a tücsökhang –
Hova tűntél, kicsi lányom?*

A *Könyvvásárok könyvvására* a *Vanitatum vanitas* egyik sorát idézőjellel, két sorát idézőjel nélkül, további egy sorát jelentésmódosító mássalhangzó-kettőzéssel ismétli: „*Földünk egy kis hangyafészek*”; *Gőz, mit hagymáz lehele; Kezdet és vég egymást éri; Bölcs az, mindent ki megvett*. Kölcsey Ferenc költeményének indítása – *Itt az írás, forgassátok* – két külön verssorba tördelve, címe megfejtésre váró, játékos tagolásban, hosszabb felsorolás részeként tér vissza Kovács András Ferencnél: *Van itátum, van itász*.

Az *Invocatio ennen magához* szövegerkeretét a *Szigeti veszedelem* első éneke első sorának, a második, a harmadik, a kilencedik és a tizenkettedik sor kezdetének, valamint az ötödik, a hetedik és a huszonnegyedik sor zárlatának a visszatérése alkotja:

*Én az ki azelőtt ifiú elmével
Játszottam
Küzdköttem*

*hatalmát,
karját:*

*Músa!
Ádj*

örökken él.

Az eddigieknél meglepőbb, mondhatni meghökkentő az *Ezredévi ódák* ismétlésrendje. A vers más szövegösszefüggésbe helyezi Berzsényi Dániel *Forr a világ...* kezdetű ódájának három sorvégét: *oh magyar* © *szómagyar; vérbe mártott* © *mézbe mártott; zivatar borítja* © *hivatal borítja*, és szótorzításos oximoronnal, valamint echórímmel játszik rá a *Romlásnak indult...* kezdetű Berzsényi-óda zárlatára: *Róma s erős Babylon leomlott* © *Óh, Babylon stabilon leomlett*. A legmelegpőbb azonban az, hogy a Kovács András Ferenc-vers magánhangzóit – talán három kivételével – sorra megegyeznek Berzsényi Dániel elsőként idézett ódája imitált hat szakaszának magánhangzóival:

*Porschevilág bús vengere, szómagyar!
Pártház, Erény nix – kerge fuvalkodik,
S a görcs fakóit mézbe mártott
Csőre dühös diadalra vészli.*

Az öt vers belső arányait mérlegelve könnyen megállapítható, hogy az első négy az aranymetszés, az ötödik a tükörszimmetria szabályait követi.

Az *Invocatio ennen magához* úgy hasonlít át Zrínyit, hogy a mintául szolgáló eposz első éneke első hat strófájából a negyediket átugorva a maradék öt strófát 2/3 és 3/2 arányban tagolja. A 2/3 negatív aranymetszés a propozíciót különíti el az invokációtól, a 3/2 pozitív aranymetszés pedig az invokáció leginkább lírai részét emeli a címbe és a versfőkben (*ÉN MÁR*) megelőlegezett vallomás középpontjába:

*Músa! Koszorút sem kértem laurus-ágbul,
Csak májusi égből, csillag-magasságbul,
Holdfényből, hajnalbul, illatozó napbul,
Hogy hosszan hörpentsek az hulló világbul.*

Az *Ezredévi ódák*ok 6/4 arányú arany metszése Berzsenyi Dániel *Forr a világ...* kezdetű ódája hat strófájának „magánhangzó-követő” áthasonítását határoolja el a *Romlásnak indult...* kezdetű Berzsenyi-ódat idéző négy versszaktól, amelyek közül a második váratlan, nem sejtett jelentést kölcsönöz a korábban talán gyermeknyelvinek vélt címbeli főnévnek:

*Ódákat fű szájmuzsik, ám a sárm
Thrákog, fölömleng gurgula szittyain,
Leszarmatázva sziklaport hint –
S torkon a bő szaru fűrtje szörcsöng!*

A *Könyvvásárok könyvvására* 4/7 arányú negatív arany metszése az ismétlőjellel kiemelt Kölcsey-idézetre – „Földünk egy kis hangyafészek” –, 7/4 arányú pozitív arany metszése pedig a strófazáró *kiadó* szófajváltásos kettős értelmére irányítja a figyelmet:

*Van könyvszemle, van könyvszakma,
Van itátum, van itász,
Van ítész, ki gyűl könyvszagra,
Van citátum s vonítás.
Van mindenre bölcs idézet –
Írók könyvükből kinéznek,
S lényük arra riad, ó,
A világ is kiadó.*

A *marosszentimrei templomnál* 10/6 arányú tagolásában Jékely Zoltán költeményének arany metszéses szerkezetét ismerhetjük fel. Míg azonban az arany metszés Jékelynél tulajdonképpen csak a kettőspont előtti és utáni hosszabb és rövidebb szerkezeti egységet választja el egymástól, addig Kovács András Ferencnél ugyanez az alakzat a pusztulás feltartóztatatlanságának feszültségteli érzékeltetéséhez járul hozzá:

*kő kövön omlik, támfal meglazul:
némult énekszó, nincs egy árva pap,
porszennél némább, csak hallgat az Úr.
A kert kipusztult, a gyom megmaradt –
megszünteti, ha kit szeret az Úr –*

A fentiek alapján állíthatjuk: az *Augusztusi sóhajtás* Weöres Sándor-i dalszerűségét biztosító tükörszimmetriához viszonyítva az arany metszésnek Kovács András Ferenc verseiben nyilvánvalóan más a szerepe. A metrumok és szövegrészek ismétlése mellett egyike azoknak az eszközöknek, amelyek az epikát lírává, az ódat szatírává, a szarkazmust humorrá, a panaszszóltárt siraloménekké alakítják.